

Semiotikos programos 20-mečio šventė

Salvinija Cibulskienė

Asociacija „Unicorns Lithuania“
Komunikacijos vadovė
s.cibulskiene@gmail.com

Lūžis

„Visi geri semiotikai yra fantastai“¹, t. y. turi gerą vaizduotę, bando atsispirti vienai neva akivaizdžiai tiesai, bent vieną kartą gyvenime atsiklaupę pasižada būti Algirdo Juliaus Greimo adeptais, refleksyviai arba intuityviai suvokia, kad semiotika yra tam tikras žaidimas, kuris suteikia mąstymo laisvę. Mąstyti ir linksmintis! Štai priežastys, dėl kurių semiotikos alumnai sugalvoja naują šventę, skirtą pažymėti semiotikos MA programos 20 metų sukaktį. Taip 2025 m. lapkričio 20 d. Vilniaus universitete įvyko Didysis semiotikų suvažiavimas.

Gerą pusmetį iki šios šventės semiotikos absolventų iniciatyva studentai, dėstytojai bei semiotikų bičiuliai įsitraukė į renginio programos kūrimą. Visiems atviras kūrybinis procesas, organizuotas dirbtuvių principu, pasiteisino: sugalvojome daugiau idėjų nei

¹ Šioji iššarmė, kaip ir išsamesnis jos išskleidimas, priklauso Kęstučiui Nastopkai, kurį interviu „Blykčiojanti semiotika: tarp metodo ir pasaulio“ kalbino kolegės Dalia Satkauskytė ir Loreta Mačianskaitė, in *Colloquia* 25, 172, <https://www.llti.lt/lt/c25/>.

Nuotr. autorius Lukas Andrikis

reikėtų vienam šventiniam vakarui, tad nusprendėme pridėti dar du lydinčiuosius renginius. Pirmasis, „(Ne)sankcionuotos poezijos skaitymai“², organizuoti alumnės Banguolės Žalnierūnaitės, buvo

² (Ne)sankcionuotos poezijos skaitymų vakaro idėja išsivystė iš kitos ilgametės semiotikų tradicijos – prieškalėdinių poetinių skaitymų, kuriuos organizuoja semiotikos dėstytoja Jurgita Katkuvienė. Jų metu savo kūrybos paskaityti ir su semiotikais pabendrauti atvyksta poetai, kurių eilės dažnai pasirenkamos kaip semiotinių tyrimų objektai arba kurie patys yra studijavę semiotiką. Šiuose vakaruose savo eiles yra skaitę Gytis Norvilas, Ramūnas Liutkevičius, Marius Burokas, Giedrė Kazlauskaitė, Simonas Bernotas. Dirbtuvių metu kilo klausimas, kodėl semiotikai daug rečiau skaito ir analizuoja „prastą“ poeziją ir kas nutiktų, jei bandytume ją skaityti. Pasirodo, tokia praktika – rengti poetinius vakarus, kurių metu skaitoma vien tik disforiška sankcionuota arba sankcionavimo dar nesulaukusi poezija – jau vykdoma. Tad kilo idėja vienu metu skaityti ir sankcionuotą, ir nesankcionuotą poeziją, tikintis patirti skirtumą, o gal net sankcionavimo malonumą. Pirmoje vakaro dalyje girdėjome teigiamai sankcionuotų poetų Buroko ir Liutkevičiaus eiles, o antroje dalyje – dueto „To try to attempt“ specialią programą. Buroko ir Liutkevičiaus eilių dauguma klausėsi sustingę tyloje, pagarbiai nukreipę akis, tarsi regėtų nematomą tekstą, o nuo prastą poeziją kaip žanrą skaitančio dueto negalėjome atplėšti akių ir netramdydami juokui puolėm jį komentuoti, burbėti ir aptarinėti.

įgyvendintas drauge su atlikėjų duetu „To try to attempt“. Antrasis, kuruotas alumnės Urtės Milkintaitės, kvietė į semiotinę ekskursiją „Hammadas ir draugai“³ po Vilniaus universiteto ansamblių.

Pagrindinė šventė, trukusi šešias valandas, įvyko lapkričio 20 d. Ją vedė alumnas Dainius Vanagas – rašytojas, „LRT Klasika“ programos vadovas, ne kartą savo pokštais visus linksminęs ir per kitas semiotikų šventes. Šventę pradėjo dirbtiniu intelektu redaguota Greimo kalba, kuria perduota pagrindinė žinutė nerimo laikams: nesvarbu, kokios negandos pasaulyje dedasi, lietuviai turi šansą išlikti, nes yra kūrybinga tauta. Šio pokšto sumanytojas – pirmosios semiotikų laidos alumnas Martynas Norbutas. Ši laida dar neturėjo teorinės studijų literatūros lietuvių kalba, todėl sekmadienio vakarais susitikę virdavo cepelinus ir drauge angliškai skaitydavo G. Genette'ą, šitaip ruošdamiesi naratologijos seminarams. Sveikinimo kalbas, jau be dirbtinio intelekto, taip pat sakė bei savo santykių su semiotikais išpažino du Filologijos fakulteto dekanai: Bonifacas Stundžia, priėmęs A. J. Greimo semiotikos centrą į Filologijos fakultetą, kai buvo įsteigta semiotikos MA programa, ir dabartinis dekanas Mindaugas Kvietkauskas, buvęs Kęstučio Nastopkos studentas.

Kūrybiškumo ir žaismės izotopiją pratęsė išskirtinis, jau beveik mitinis kolektyvinis atlikėjas – vokalinis, o šį kartą ir instrumentinis ansamblis „Kompetencija“. Vien entuziazmu grįstas, sporadiškai ir spontaniškai veikiantis semiotikų ansamblis aktyvuojasi tik ypatingų švenčių proga⁴. Prisijungti prie ansamblio ruošiamos

³ Ekskursija parengta pagal prancūzų semiotiko Manaro Hammado studiją „Vilniaus universitetas: semiotinis architektūros ir planų tyrimas“ (<https://www.zurnalai.vu.lt/Semiotika/lt/issue/view/1448>). Joje analizuojamas sinkretinis korpusas – VU architektūriniai planai. Ekskursijos metu ne tik aplankytos studijoje tiriamos erdvės, bet ir cituotos jos ištraukos, be to, galėjome apžiūrėti archyvuose saugomą Greimo portfelį.

⁴ Pirmą kartą jis pasirodė prieš 15 metų, kai šviesios atminties K. Nastopkai buvo paskirta Nacionalinė premija. 2013 m., švenčiant A. Sverdiolui suteiktą Lietuvos mokslo premiją, nedidelis choras buvo pakrikštytas „Kompetencija“. Pavadinimą sugalvojo tuo metu jame dainavęs ir šventinį vakarą vedęs Dainius Vanagas.

Semiotikų ansamblis „Kompetencija“. Nuotr. autorius Andrius Atkočiūnas

naujos programos buvo kviečiami visi norintys – tiek turintys, tiek neturintys chorinio dainavimo patirties. Pasirengimą dar vasarą pradėjusi meno vadovė, filosofė, semiotikė Nijolė Keršytė į pagalbą pasikvietė buvusį studentą, semiotikos bičiulį, profesionalų dainininką Paulių Prasauską. Antrasis meno vadovas ne tik padėjo rengti programą, bet atliko ir solo partiją iš Mozarto operos „Užburtoji fleita“, skambėjusios lyg *motto* visai semiotikų bendruomenei:

Šiuose šventuose rūmuose
Niekas nežino keršto.
Ir jei žmogus suklysta,
Meilė vėl į pareigą jį veda.
Tada, draugo rankos vedamas,
Linksmas ir džiugus jis žengia į geresnę šalį.

Pradžios mitologija

Vargu, ar kiekvienas, turėjęs reikalų su semiotika, yra susipažinęs su jos pradžios Lietuvoje mitologija. Ji kurta keletu smalsių ir linksmų žmonių, jų santykio su kultūriniu ir akademinu lauku, aspiracijų, iš kurių daug vėliau radosi institucinė forma – A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras.

Pirmasis centro vadovas, semiotikas, literatūrologas ir „Baltų lankų“ leidejas Saulius Žukas renginio metu pasakojo, kad viskas prasidėjo dar giliu sovietmečiu, Brežnevo stagnacijos laikais. Greimas ir tuometinis Vilniaus universiteto rektorius Jonas Kubilius subrandino strateginį sumanymą – Vilniaus universitetą ilgainiui priartinti prie Vakarų akademinės erdvės. Viena iš šio plano ašių – ugdyti būsimus akademijos lyderius, kurie Vakaruose įgytų ne tik žinių, bet ir kitokią mokslinę laikyseną, diegtiną Lietuvoje. Šio sumanymo dalimi tapo filosofo Rolando Pavilionio stažuotė Prancūzijoje. Pavilionis ne tik pirmasis išvertė Greimo darbus į lietuvių kalbą, bet ir vėliau, tapęs VU rektoriumi, 1992 metais palaimino Greimo centro įsteigimą. Pasak Žuko, pirmųjų metų

veikla rėmėsi užmegztais tarptautiniais ryšiais ir gyvu akademinio dialogo. Semiotikos studijų programa buvo sukurta vėliau, 2005 metais. Prie šios programos kūrimo darbavosi Saulius Žukas, Arūnas Sverdiolas, Kęstutis Nastopka, Dalia Satkauskytė ir Nijolė Keršytė. Įdomus faktas: programos išoriniai vertintojai Švietimo ministerijoje buvo Loreta Mačianskaitė ir šviesios atminties filosofas Leonidas Donskis.

Renginio metu kai kurie programos steigėjai buvo klausinėjami visokių viešumoje dar negirdėtų faktų bei istorijų. Kvotėjo teminių vaidmenį atliko semiotikų bičiulis, filosofas Mintautas Gutauskas, kuris semiotikos programoje nuo 2013 m. dėsto populiarių fenomenologijos kursą. Gutauskas pabrėžė nežinąs kitos bendruomenės, kurios tapatybė būtų tokia stipri ir taip nuosekliai įtvirtinama unikalių praktikų: krikštytųjų su sriubos virimu; prieškalėdinio vakarėlio su poezijos skaitymais; „Baltų lankų“ akademinės vasaros stovyklos Druskininkuose; kadais itin populiaraus, nors dabar ir nebevykstančio tarpdisciplininio seminaro; studijų užbaigtuvių; kolektyvinio parodų lankymo; įvairių apdovanojimų bei jubiliejų šventimo su savo pačių atliekama muzika ir vaidinimais; o svarbiausia – šilto dėstytojų ir studentų tarpusavio santykio.

Vėliau LRT radijo laidos „Homo cultus. Istoriko teritorija“ vedėjas istorikas Aurimas Švedas, sužinojęs apie įvykusį renginį, paskyrė semiotikai vieną iš savo laidos epizodų⁵. Tarsi antrindamas Gutauskui ir jį pratęsdamas, semiotikos mokyklos įsitvirtinimą Lietuvoje Švedas pavadino reikšmingu Nepriklausomos Lietuvos intelektualiniu reiškiniu – vienu iš procesų, padėjusių atnaujinti humanitarinių mokslų kalbą ir orientaciją Vakarų akademinės tradicijos link.

⁵ „Homo Cultus. Istoriko teritorija“. LRT. 2025-12-12. <https://www.lrt.lt/radioteka/irasas/2000589097/semiotika-kaip-nepriklausomos-lietuvos-istorijos-reiskinys?srsId=AfmBOoo-tVt6nVWKvdXfcIY48hhu97oHy-LiZZ5GpQNykXTqbm1z2zH3e>.

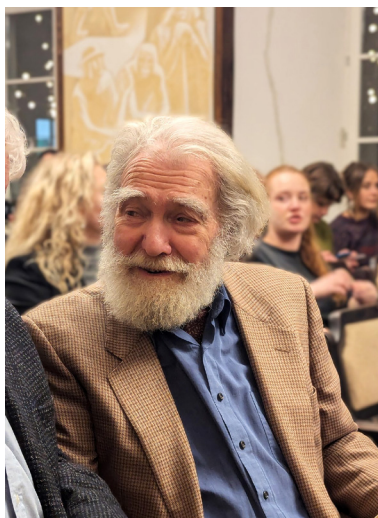
Nuotr. autorius Andrius Atkočiūnas

Fantazijos apie tikrovę

Viešieji ir slaptieji⁶ semiotikai nuolat fantazuoja apie tikrovę, tik viešieji semiotikai, norėdami išlikti koherentiški, pasitelkia metodą. Taip bandėme padaryti ir šiame renginyje. Kaip juokavo renginio vedėjas Vanagas, „vargu, ar semiotikai atleistų vieni kitiems, jei jų susitikime nebūtų bent vienos per rimtos ir per sunkios temos“. Mes turėjome dvi. Pirmoji tema pristatyta iš Paryžiaus specialiai dėl šio renginio atvykusio Greimo mokinio ir bičiulio, sociosemiotiko Erico Landowskio, dvidešimt metų skaičiusio pranešimus A. J. Greimo centro seminaruose ir paskaitas semiotikos programoje. Šį kartą jis išdėstė savo požiūrį į semiotikos vaidmenį šiuolaikiniame pasaulyje⁷. Antroji tema dar kartą demonstravo, kad semiotikai visuomenėje gali atlikti jungiančiųjų elementų – žmoniškųjų tiltų vaidmenį. Į diskusiją „Ar vis dar mokame sakyti ir atpažinti tiesą? Faktų, jausmų ir tiesos santykis dėmesio

⁶ K. Nastopkos interviu „Blykčiojanti semiotika: tarp metodo ir pasaulio“. *Colloquia* 25.

⁷ Žr. šiame numeryje Eric Landowski, „From standard semiotics to today’s commitments. Lecture for a celebration“.

Eric Landowski. Nuotr. autorius Lukas Andrikis

ekonomikoje“ buvo pakviestas visas būrys semiotikos bičiulių: politinės ir verslo komunikacijos ekspertas Mykolas Katkus (buvęs Nastopkos studentas, pasirinkęs jo kursą, kad išmokytų geriau suprasti poeziją), Pilietinės visuomenės instituto tyrėja, sociologė Rūta Žiliukaitė, ilgametė vizualinės ir plastinės semiotikos dėstytoja, semiotikos programos komiteto narė Gintautė Žemaitytė ir filosofas Mintautas Gutauskas. Diskusiją moderavo alumnas, kino kritikas Dmitrij Gluščevskij. Diskusija buvo aktuali ir opi, tačiau probleminiai klausimai neišsprendžiami, ir mums visiems teko prisiminti, kad semiotikams neegzistuoja viena, faktais grindžiama tiesa. Semiotikai kalba apie tiesos regimybės kūrimą ir tiesosakos sutartį, tad jie ką nors atpažįsta kaip tiesą tik tuomet, kai buvimas ir atrodymas sutampa.

„Baltos rankos“

Renginio kulminacinį tašką pasiekėme semiotinių nuodėmių išpažinimo performanse. Šios idėjos autorė, alumnė, skandinavistė,

vertėja Ieva Tomaševičiūtė vandens garų ir žvakių prieblandoje kvietė reabilituoti nepavykusius ar pernelyg eksperimentinius studentų akademinius bandymus, simboliškai nuplaunat jų autoriams rankas ir taip palengvinant semiotinę sąžinę. Iš klausėme ir euforiškai sankcionavome Karolinos Rymkevič semiotinę skvotininimo (*squatting*) praktikų analizę. Pirmą kartą sužinojome apie šizotopijas, nuomonėsakos kvadratą ir kitas semiotinės šizoanalizės gudrybes, išrastas Ivetos Ivanauskaitės, Ignės Laurynaitės, Nojaus Gudinavičiaus ir Kotrynos Dacytės. Ši semiotikos studentų ketveriukė, ruošdamasi suvažiavimui, išvyko į kelionę „prarastos Palangos beiėskant“. Pasitelkę semiotinę išmintį, perimtą iš reklamos ir rinkodaros semiotikos meistro Jean-Paulio Petitimberty'o, kasmet atvykstančio dėstyti iš Paryžiaus, jie atliko ypatingą (ne)-semiotinę žymiosios Palangos J. Basanavičiaus gatvės analizę, prajuokinusią salę iki ašarų.

Akivaizdu, priesakas mąstyti ir linksmintis yra tapęs semiotikų gyvenimo forma.

Šventės iniciatorės ir organizatorės padėka

Ši semiotikų šventė tapo įmanoma todėl, kad veikėme kaip kolektyvinis aktantas: sujungėme skirtingas patirtis, mėgavomės daugiabalsiškumu, buvome atviri eksperimentams ir netikėtoms jungtims, didžiavomės semiotikos bendruomenės tinklaveikos galia ir džiaugėmės savo „linksmuoju mokslu“.

Dėkoju atėjusiems švęsti kartu. Ačiū visiems, kurie atsiliepėte į kvietimą prisidėti: vienaip ar kitaip talkinančių buvo daugiau nei trys dešimtys! Ypač dėkoju Urtei Milkintaitei, Gretai Statkauskaitei, Ievai Tomaševičiūtei, Banguolei Žalnieriūnaitei, Dmitrijui Gluščevskiui, Dainiui Vanagai, Martynui Norbutui, Lukui Andrikiui, Mintautui Gutauskui ir Nijolei Keršytei.